

LUNDS
UNIVERSITET

Förändring av Folkrätten vid Bekämpning av Terrorism med Militära Medel

Linda Svensson

Mänskliga Rättigheter
Höstterminen 2008

Handledare: Dr. Olof Beckman

Abstract

The terrorist attack that shocked the world the 11th of September 2001, when two hijacked aircrafts flew into the World Trade Center's twin towers in New York, came to change the world view for many people especially Americans that felt that the world around them where about to collapse. A new time had begun, a more frighten one. A new kind of terrorism where seen in the dawn, a kind that never had been more evil, and there for was passed to be extremely dangerous. The United States followed by the United Kingdom decided quickly to declare war against the terrorism. Unavoidable this decision led to the development of new interpretations of public international law when the US where unwilling to follow the rule of law. The approach that was carried out has turned out to be indeed very brutal and torture of prisoners as one of the examples has been used as a legitimate interrogation method. There exist different kinds of opinions regarding how this development is ought to be understood. Therefore I have chosen to examine how autonomous the public international law is in states enforcement of counter terrorism strategies.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Abstract	2
1 INLEDNING.....	4
1.1 Syfte och problemformulering.....	5
1.2 Metod.....	6
1.3 Avgränsning.....	7
1.4 Disposition.....	7
2 POLITIK OCH NORMBEROENDE.....	8
2.1 Folkrättens uppbyggnad.....	8
2.2 Folkrättslig utveckling av traktaträtt till sedvanerätt	10
2.3 Folkrätten som rättsideologi och dess koppling till nationellrätt.....	10
2.4 Förändring av utgångspunkt för tolkningen av folkrätten.....	12
2.5 Uppdelning mellan politiska, moraliska och juridiska normer.....	14
3 NORMALTILLSTÅND VISAVI UNDANTAGSTILLSTÅND.....	17
3.1 Statlig överlevnad i det internationella systemet	17
4 NORMER FÖR TERRORISTBEKÄMPNING.....	19
4.1 Hur folkrätten har använts i USA:s terroristbekämpning	19
4.2 Hur ICRC menar folkrätten ska tolkas	20
4.2.1 Användning av militärt våld i folkrätten	21
4.2.2 Krigsförklaring av statligaktör mot icke-statlig aktör.....	22
4.2.3 Kriterier som ska uppfyllas för tillämpning av humanitär rätt.....	24
4.2.4 Status uppdelning i humanitär rätt.....	25
4.3 Folkrätten som del av dagens terroristbekämpning.....	26
5 TORTYR SOM METOD FÖR TERRORISTBEKÄMPNING.....	28
5.1 Åsidosättande av folkrätten	28
5.2 Amerikansk tortyrhistoria	30
6 STATERS RESPEKT FÖR FOLKRÄTTEN	32
6.1 Folkrätten som hinder för effektiv terrorist bekämpning.....	32
6.2 Folkrättens relevans för supermakten USA.....	34
7 SAMMANFATTNING.....	35
7.1 Sammanfattande analys.....	35
KÄLLFÖRTECKNING.....	39

1 INLEDNING

De senaste årens terrorattacker mot samhällen i väst har skapat kanske bland de viktigaste debatter som nu pågår i vår tid. Den 11:e september 2001 flögs två kapade passagerarplan in i World Trade Center i New York och ett i Pentagon Washington det fjärde planet nådde aldrig sitt slutmål då ombordvarande passagerare tvingade ner det på öppen plats. Dödssiffran uppgick till runt 3000 civila offer. 2004 skakades Madrid av terrorismens fasa när bomber placerats i tunnelbanne systemet. London gick samma öde tillmötes 2005. I skrivande stund november 2008 har huvudstaden i Indien Bombay också drabbats av en terrorist attack. Ett judiskt center och olika hotell har ockuperats av en tidigare okänd grupp Deccan Mujahedin som vill hämnas på förföljandet av muslimer i Indien samt enligt vissa källor överglänsa terrordådet i New York den 11:e september.

Dessa kriminella gruppers framfart är klart oroväckande särskilt med avseende på att det är civila som framförallt drabbas av aktionerna även om dessa attacker ofta hävdas representera ett krav eller hot riktat mot en stat. Så länge som terrorismen fortgår utgör den därför ett hot mot den allmänna säkerheten i det civila samhället och skyddet av de mänskliga rättigheterna. Nödvändigheten av att komma tillrätta med terrorverksamheten är således uppenbar men bekämpningen av terrorism kan inte heller bli så brutal och hänsynslös att den i sin tur hotar samma säkerhet och mänskliga rättigheter som den söker att skydda och försvara.

1.1 Syfte och problemformulering

Terrorist attacken den 11:e september kom att bli en händelse som har påverkat och förändrat sättet att se på den internationella rätten, särskilt i USA, vilket i en mening kan sägas beror på att terroristdådet i sig kom att ses som en händelse helt unik i sitt slag. Många menade att detta var beviset på att en ny tid hade börjat, en svårare tid, vilken bestod i en osäkrare värld som stod inför ett annalkande terrorist hot utan tidigare historisk motsvarighet. Den nya synen åtföljdes av krav på reformering av det internationella systemet sett genom en prisma som genomsyras av det som inträffade i New York som försatte stora delar av världen i ett gemensamt chocktillstånd.¹

Konsekvensen av detta enkelspåriga sätt att se har emellertid inte lett till någon konsensus bland världens stater utan istället delat dem i olika intresseläger. Ur det västerländska perspektivet har tillsynes framförallt två läger delat den internationella åsiktsarenan beträffande hur förhållningssättet till terrorism i internationell rätt bör se ut. Det går i grova drag att göra en uppdelning mellan stater som framhåller behovet av reformering av systemet eller en utvidgad tolkning av detta vars huvudargument består i verkan för flexibilitet inom den internationella rätten. Detta är en hållning som syftar till att verka för att höja standarden av de regler som finns när behovet uppstår. Det andra lägret menar att redan existerande regler redan utgör en basal grund i det internationella regelverket vars standard snarare beror på efterlevnaden än omtolkningar av detta.² Samtidigt är debatten i juridisk mening inte ny utan ofta är det gamla frågor som lyfts fram igen fast i ett nytt ljus.³

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur folkrätten har påverkats sedan den 11:e september. Professor i internationell rätt Georges Abi-Saab menar att krigets lagar inte är lämpliga att använda vid bekämpningen av terrorism vars argumentering har influerat mig att ställa upp tesen att den internationella rätten måste fastställa regler som specifikt tar sikte på bekämpningen av terrorism för att hindra hegemonisk makt från att utverka sina egna metoder fall för fall eftersom detta leder till att ytterligare oroligheter skapas internationellt sett samt leder till oacceptabla kränkningar av de mest fundamentala mänskliga rättigheter⁴. Ur denna aspekt är det därför framförallt hur folkrätten har använts för att bekämpa terrorismen som ligger till grund för själva undersökningen i uppsatsen, men även hur den har använts i andra nära relaterade fall.

¹ Abi-Saab s.xiv

² Orakhelashvili s.209

³ Watkin 2005 s.9

⁴ Abi-Saab s.xx

För att försöka uppnå det fastställda syftet med uppsatsen lyder min huvudfrågeställning:
Hur autonom är folkrätten i staternas terrorbekämpning?

1.2 Metod

Metoden i uppsatsen har varit att undersöka folkrätten i sig själv samt att titta närmre på de olika läger inom denna som förstår folkrätten på diversifierade sätt utifrån vederbörandes utgångspunkter i frågan. Förespråkarna för en mer dynamisk internationell lag kommer här att benämnas för pragmatiker eller reformister vilka i synnerhet har sina främsta proponenter i USA och i Storbritannien. Trots att Storbritannien har verkat som allierad med USA ska det emellertid hållas i å minne att Storbritannien inte alltid väljer att agera som USA. Den brittiska staten har inte likt den amerikanska en hegemonisk ställning i världspolitiken och det neo-konservativa synsättet som fått genomslag i den amerikanska utrikespolitiken saknar direkt motsvarighet i den brittiska politiken vilket avspeglar sig i hur de båda staterna skiljer sig i förhållningssätt till olika sakfrågor. Den motsatta sidan utgörs av förespråkare för legalitet vilka här även kommer att benämnas för formalister vilka framförallt består av Europeiska stater.

Emellertid är det något problematiskt att göra denna till synes enkla uppdelningen eftersom åsikterna som förespråkas av reformister också kan grunda sig i argument som tar sin utgångspunkt ifrån just påståenden om legalitet och frågan uppkommer då vad utgör då den rätta internationella legaliteten? Vilken tolkning kan vi förlita oss på vara den korrekta tolkningen? Med formalister åsyftas här vidare de som tolkar i enlighet med eller åtminstone i näraliggande enlighet med den klassiska folkrätten vilken kommer att illustreras i uppsatsen likt det svarta hål eller undantagstillstånd som USA har lyckats skapa i den internationella rätten efter den 11:e september. Detta för att kunna genomföra sina intentioner att bekämpa terrorismen med alla metoder som anses vara nödvändiga. Skillnader som finns mellan reformisters sätt att se på folkrätten och formalister återspeglas i de juridiska argumenten. Det har visat sig att vad en stat anser vara rätt att företa sig inom de ramar som den internationella rätten ställer upp påverkar vilka metoder som anses lämpliga eller rättfärdiga att tillämpa för att bekämpa terrorismen även om dessa inte är i överensstämmelse med den redan utvecklade folkrättsliga doktrinen.

1.3 Avgränsning

Diskussionen om folkrätten görs utifrån de regler vilka är relevanta att ta upp för uppsatsens syfte detta innebär att hela det folkrättsliga regelverket inte lyfts fram. Istället har jag tagit sikte på vad som primärt verkat kunna klargöra vilka delar som har kommit att hamna i konflikt mer amerikanska metoder och utgör således främsta diskussions områden beträffande USA:s bekämpning av terrorism. Terrorismen diskuteras utifrån USA:s metod att bekämpa terrorism och hur detta påverkar folkrätten någon ingående beskrivning om terroristgrupperna och hur de verkar utelämnas dock. Eftersom USA förklarade krig mot terrorismen och tillgrep militära metoder för dess bekämpning är det framförallt de folkrättsliga reglerna i humanitär rätt som kommer att lyftas fram även om de mänskliga rättigheterna också tas upp. Dessa tas emellertid snarast upp utifrån perspektivet att de alltid ska finnas med då de alltid är verksamma, både under fredskrig så väl som under krig.

1.4 Disposition

Uppsatsen har disponerats på följande sätt. Inledningsvis görs en övergripande beskrivning av folkrättens karaktäristiska drag som ställs i förhållande till nationell rättsskipnings process eftersom de båda rättsordningssystemen samtidigt som de liknar varandra just på denna punkt skiljer sig åt i den samma. Här ges även en inblick i hur folkrätten har kommit att genomgå normförändringar efter slutet på kalla kriget som bidragit till att begreppet humanitär intervention sedermera kommit att bli en omdiskuterad del av den folkrättsliga debatten. Under följande avsnitt tre redogörs för resonemang som i relation till folkrätten resonerar kring hur det exceptionella undantaget möjligen övergår och blir till det normala.

I avsnitt fyra diskuteras hur USA kommit att använda sig av folkrätten under kriget mot terrorismen. Varvid argumenteringen som förts ställs i kontrast till ICRC:s tolkning av folkrätten på berörda punkter. Kort redogörs även för hur terrorist attacken den 11:e september kom att påverka statsamfundet till följd av FN:s säkerhetsråd utfärdade resolutioner och utgöra orsak till kränkningar av civila och politiska mänskliga rättigheter. Under det femte avsnittet diskuteras den inhemska amerikanska maktpolitiken och hur den har använts för att legitimera tortyr, vilket utgör en handling som är helt förbjuden enligt folkrätten, av bland andra tillfångatagna Al-Qaida krigare. Slutligen innan den sammanfattande analysen diskuteras hur USA ser på sin ställning som supermakt i världen och hur utövandet av den överlägsenheten som denna politik innebär kan slå tillbaka mot landets egen säkerhet. Den säkerhet som USA genom strävanden att bekämpa den internationella terrorismen försöker att upprätthålla.

2 POLITIK OCH NORMBEROENDE

2.1 Folkrättens uppbyggnad

Folkrätten ingår i den internationella rätten som framförallt reglerar det inbördes förhållandet mellan suveräna stater. De internationella relationerna karaktäriseras av att värna om suveränitets- och jämlikhetsprincipen, d.v.s. att alla stater ska betraktas som autonoma självständiga enheter i det internationella systemet vilka står i ett jämlikt förhållande till varandra oberoende hur mycket makt en enskild stat själv besitter i praktiken. Folkrätten har växt fram med tiden efterhand som stater har sett behovet av att reglera gemensamma förehavanden tillsammans.⁵

Signifikant i sammanhanget är den frivillighet som folkrätten bygger på. Denna innebär att en stat inte kan tvingas ingå folkrättsliga avtal av andra stater, vilket inte är helt sant eftersom statsamfundet i vissa avseenden kan anse det viktigt att utöva påtryckningar på stater som de anser bör förbättra sina inhemska relationer genom implementering av de mänskliga rättigheterna.⁶ Principiellt utverkas emellertid de gemensamma reglerna medelst av strävanden efter samstämmighet genom upprättandet av folkrättsliga traktater som antingen utgörs av bilaterala avtal mellan vissa nationer eller multilaterala avtal med avseende att omfatta hela statsamfundet. Utöver traktaträtten inberäknas även sedvanerätten i det internationella regelverket. Sedvanerätten bygger på regler vilka erkänns genom staters kontinuerliga sätt att handla i olika situationer. Även utvecklade rättsgrundsatser och praxis från internationella domstolar utgör rättskällor i det folkrättsliga regelverket.⁷

Till följd av utvecklingen som folkrätten genomgått har även viktiga mellanstatliga organisationer växt fram. Organen fungerar som länkar i det gemensamma internationella samarbetet. Ibland dessa återfinns FN som bildades efter andra världskriget för att genom ett mellanstatligt samarbete verka för att upprätthålla fred och säkerhet i världen samt skydda de mänskliga rättigheterna. I FN-stadgan fastställs sålunda även att organisationen ska verka för att lösa internationella problem av ekonomisk, kulturell, social och humanitär natur gemensamt.⁸ Utöver FN-stadgan har ytterligare traktater utfärdats som syftar till att skydda de mänskliga rättigheterna.⁹ Organisationens säkerhetsråd har till uppgift att upprätthålla fred och säkerhet i världen och kan vidta åtgärder när hot eller brott mot freden föreligger.

⁵ Hydén 2001, s.73

⁶ Hydén 2001, s.74

⁷ Hydén 2001, s.75

⁸ FN-stadgan

⁹ Hydén 2001, s.77

Dels kan säkerhetsrådet försöka att förhandla och medla mellan stater som inte lyckas att lösa sina problem själva och dels kan säkerhetsrådet när det finns ett uppenbart hot eller brott mot freden införa icke-militära sanktioner, avbryta diplomatiska förbindelser eller vidta ett militärt ingripande. Militärt ingripande bygger då på medlemstators frivillighet att ställa upp med militära resurser. FN själv har ingen egen arme.¹⁰

I folkrätten är det framförallt staten som utgör rättssubjektet men även mellanstatliga organisationer kan komma att omfattas av regelverket. I vissa fall har även olika väpnade grupper kommit att inberäknas som rättssubjekt i folkrätten vilket har inneburit att de kommit att erkännas humanitärrettlig status under krig.¹¹ Till bestämmelserna som tar sikte på enskilda individer inom folkrätten hör framförallt de mänskliga rättigheterna, humanitärätten och flyktingrätten. Vad beträffar de mänskliga rättigheterna kommer individen i åtnjutande av dessa folkrättsliga regler genom det rättighetsskydd som staten åtagit sig att upprätthålla.¹² Den humanitära rätten är också något speciell eftersom den endast är tillämplig under krig, som enligt folkrätten är förbjudet att starta med två undantag vilka jag återkommer till längre fram, men har till syfte att skydda individer. Icke desto mindre ger därför den humanitära rätten upphov till regler vilka reglerar staters agerande under krig.

Krigsförbrytartribunaler har i vissa fall också inrättats och utgör mekanismer i det internationella systemet, i dessa kan enskilda individer dömas, det är alltså inte bara staten som ställs till ansvar för brott som begåtts under krig. Den första krigsförbrytartribunalen sedan Nürnberg och Tokyo efter andra världskrigets slut inrättades av säkerhetsrådet i Jugoslavien. Denna följdes åt av en rad andra ad hoc tribunaler bland annat i Rwanda och Sierra Leone.¹³ Dessa tribunaler följde med den utveckling den internationella politiken tog efter avslutet på det Kalla Kriget som förändrade vissa förutsättningar att bedriva internationell politik på. 1998 vidare inrättades den internationella brottmålsdomstolen ICC vars dömandemakt ges jurisdiktion att handha mål som berör folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser. Dock begränsas domstolens dömande makt till de stater som varit villiga att anta och ratificera domstolsstadgan. Detta innebär att domstolens dömandemakt är ganska kringskuren då få stater valt att hamna under dess jurisdiktion.¹⁴

¹⁰ Hydén 2001, s.78

¹¹ Hydén 2001, s.76

¹² Hydén 2001, s.82

¹³ Rowman & Littlefield 1998, s.62

¹⁴ Hydén 2001, s.82

2.2 Folkrättslig utveckling av traktaträtt till sedvanerätt

Folkrätten delas som nämnt in i traktat och sedvanerätt. Trots uppdelningen kan traktaträtt och sedvanerätt komma att flyta ihop, vilket särskilt är av betydelse för stater som inte har ratificerat internationella traktater som är av särskild vikt blir bundna av dessa regler enligt sedvanerätten. Detta innebär att ingen undkommer kravet på att följa etablerade internationella regler. Värt att poängtera är att tortyrförbudet har vunnit sedvanerättslig status liksom till vissa delar de fyra Genève konventionerna från 1949. 1995 samlades the international group of Experts for the protection of War Victims i Genève och antog en serie med rekommendationer som syftar till att förbättra implementeringen och tillämpningen av den humanitära rätten. Samma år då ICRC sammankallade till möte bestämdes att rekommendation II skulle utredas och ICRC utföra en studie i olika krigsdrabbade regioner för att utvärdera vilka traktaträttsliga regler som hade fått spridning till den grad att de nu kunde betraktas som internationell sedvanerätt. Studie och analys genomfördes och resulterade i en sammanfattning av 169 internationella sedvanerättsliga regler som är bindande för alla stater oavsett om de har ratificerat internationella traktater eller inte.¹⁵ Dessa sedvanerättsliga regler omfattar i samtliga fall internationella väpnade konflikter och till stora delar även icke-internationella väpnade konflikter. Studien visar i vilken utsträckning som de traktaträttsliga reglerna har expanderat för att även omfatta internationell sedvanerätt.¹⁶

2.3 Folkrätten som rättsideologi och dess koppling till nationellrätt

Det kan tyckas som att folkrätten vilken bygger på frivillig basis lämnas åt staters allmänna godtycke och stater endast väljer att rätta sig efter folkrättsliga regler som anses passa för stunden. I jämförelse med det nationella rättssystemet är folkrätten tämligen ofullständig då den i stor utsträckning saknar någon organiserad exekutiv, dömande och lagstiftande makt. Även om FN genom säkerhetsrådet och de av FN inrättade domstolarna, internationella domstolen i Haag och den internationella brottmålsdomstolen fyller del av denna funktion, så begränsas domstolens dömande makt till att endast omfatta stater som har anslutit sig till traktaterna. Vidare kan det sägas saknas inom den internationella rätten skyldighet att efterleva utfärdade domar då ingen verkställande makt finns som kan genomföra domen.¹⁷ Till människorättsakterna finns det knutna traktat kommittéer vilka aktivt arbetar med att granska och uppmana stater till att efterleva de mänskliga rättigheterna. Dessa kommittéer

¹⁵ Henckaerts 2005, s.212

¹⁶ Henckaerts 2005, s.197

¹⁷ Hydén 2001, s.74

har en funktion som liknar en domstols då de utfärdar rekommendationer vilka brukar innehåll ganska skarp kritik mot stater som inte uppfyller sitt folkrättsliga åtagande.

Melander menar att det i princip är förbjudet att inom den nationella rättsordningen hävda sin egen rätt för staten, vilket inom folkrätten istället snarare utgör en nödvändighet för att staten ska kunna göra sina rättighetsanspråk.¹⁸ De folkrättsliga normerna skiljer sig således i flera avseenden ifrån de nationella normerna. Samtidigt bygger de på en gemensam föreställning som utgår ifrån ett västerländskt rättstänkande. Huruvida det folkrättsliga normativa systemet är att betrakta som en rättsordning beror dock framförallt på föreställningen om detta system som ett sådant. Då normsystemet inte är enhetligt och följaktligen saknar en förankrad auktoritet som tillämpar rätten grundar den sig primärt på statens egen uppfattning om en slags rättsideologi som staten väljer att rätta sig efter. Det går nämligen inte att finna någon logisk förklaring till varför stater ska rätta sig i enlighet med internationell rätt, annat än att stater finner mening i att ömsesidigt kunna förlita sig på att de ingångna avtalen följs av de stater som ingått dem. Tron på att det finns ett rättssystem samt existensen av en allmän rättsuppfattning som eftersträvar åttlydnad av det internationella systemet påverkar statens agerande varvid agerandet, det vill säga vad som kommer att utgöra sedvänjan, påverkar utvecklingen av folkrätten. Genom ett växelverkande samspel mellan stats agerande och tron på ett existerande normsystem utvecklas det internationella rättssystemet. Beträffande sedvanerätten tillerkänns den, enligt ideologin om existensen av ett internationellt system, en överstatlig reglering i den internationella rätten som inte tar hänsyn till om en stat är ansluten till internationella traktater eller inte, reglerna anses oresonligt vara giltiga och staten tvungen att underkasta sig dessa.¹⁹

Inom vissa kretsar är dock inte folkrätten helt självklar där den kan ses på med både skepsis och cynism, i synnerhet i nybildade eller socialistiska stater, då folkrätten utvecklats inom en västerländsk kontext. Konflikten består i uppfattningen att folkrätten syftar till att gynna imperialistiska staters maktsträvanden vilket sålunda splittrar det internationella samfundet även om vissa traktater har kunnat utformas på ett sätt som flera av världens stater har funnit godtagbart.²⁰

De mänskliga rättigheterna har av flera stater valts att skrivas in i den nationella rättighetskatalogen, ofta i statens konstitutionella regler. På så vis har de kommit att utgöra del av både internationell och nationell rätt. Enligt tradition har emellertid området som reglerar de mänskliga rättigheterna förbehållits som en intern statlig angelägenhet då de mänskliga rättigheterna reglerar relationen mellan stat och individ. Under 1900-talet har

¹⁸ Melander & Strömberg 2003, s.12

¹⁹ Melander & Strömberg 2003, s.11

²⁰ Melander & Strömberg 2003, s.13

emellertid skett förändringar särskilt efter andra världskrigets slut då skyddet för de mänskliga rättigheterna började ses som en internationell angelägenhet efter upptäckten av de judiska koncentrationslägren.²¹

2.4 Förändring av utgångspunkt för tolkningen av folkrätten

De folkrättsliga reglerna kan i princip skiljas från andra normer ur ett rent formalistiskt perspektiv, med hänsyftning på att juridiska normer kan bokstavstolkas, utan hänsyn till kringliggande faktorer som enligt andra perspektiv kan vara av relevans att beakta. Dock är det inte helt klart ifall ens detta sätt att se på saken helt gör det möjligt att skilja vissa av de folkrättsliga reglerna åt ifrån andra normer. De mänskliga rättigheterna åtföljs av historiska kopplingar både till teologiska och filosofiska skolor vilka har ur ett humanperspektiv fastställt att det finns ett mänskligt värde som måste värnas.²² Det tycks vara svårt att även ur den mest formalistiska tolkningen av reglerna kunna undgå detta moraliska incitament som genomsyrar reglerna. Snarast verkar det vara som så att olika folkrättsliga regler är av olika karaktär i sig själva och kan snarast kopplas samman med normer vilka har varit rådande under de tidsepoker då regeln i sig själva kom att utformas eller bli användbara. En formalistisk tolkning kan emellertid sägas framförallt ta sikte på de regler vars tolkningsföretråde utgörs av en tidigare given grund. Vid tillämpningen av reglerna i en särskild situation vidhäftas således ingen större beaktan på huruvida valet av regel är moraliskt riktigt ur ett etiskt perspektiv då valet styrs av vad som anses vara legalt riktigt.

Detta sätt att betrakta rättsregler på har kommit att kritiseras inom den internationella rätten i synnerhet av USA men stelbentheten kan både ha sina för och nackdelar. Ur ett realistiskt perspektiv låg emellertid en liknande tolkning till grund för resonemangen kring hur de internationella relationerna skulle hanteras under det kalla kriget. Detta berodde på att interventioner snarare styrdes efter maktprinciper som gick ut på att bevara maktbalansen mellan stormakterna USA och Sovjet i den då biopolära världsbilden vars kaprustning i krigsarsenal och kärnvapen hotade världens säkerhet samtidigt som föreställningen finns att det jämlika styrkeförhållandet också förhindrade att ett kärnvapenkrig utbröt. Efter det genom FN-sanktionerade multilaterala ingreppet i Kuwait mot Irak 1990 kom den internationella rätten att börja förändras. Detta ledde dock till att olika normkonflikter uppstod med tiden.²³ Det tidigare isolationistiska sättet att betrakta de statliga relationerna på började bytas ut mot en syn som antog föreställningen att stater effektivt kunde agera multilateralt vilket samtidigt var förenligt med utformningen av FN-

²¹ Melander & Strömberg 2003, s.116

²² Ignatieff 2003, s.68

²³ Moore s.31

stadgan. Dock skulle den också i FN-stadgan fastställda suveränitetsprincipen i artikel 2(7) framtidsvys komma att utgöra grogrund för oenighet. Framförallt har detta berört frågan huruvida humanitära interventioner kan betraktas som legala enligt folkrättsliga normer som enligt klassisk tolkning inte tillåtit interventioner trots förekomsten av grova brott mot de mänskliga rättigheterna då suveränitetsprincipen värderas högre än av omvärlden uppmärksamade kränkningar av inhemska befolkningars mänskliga rättigheter. Svårigheter att samarbeta mellanstatligt under utbrott av olika freds och säkerhets konflikter har lett till att USA valt att börja agera unilateralt. Detta utgör emellertid ingen större skillnad mot den handlingskraft USA hade under kalla kriget dock har världen på åtskilliga sätt förändrats sedan dess samtidigt som folkrätten påverkats av den samma.

Koskenniemi illustrerar hur framväxten av etiska överväganden har växt fram sedan slutet av kalla kriget och numera kommit att påverka tolkningen av folkrätten med utgångspunkt från NATO:s bombningar i Kosovo 1999 vilka utfördes för att avbryta den etniska rensning som pågick. Fallet utgör exempel på vad som har kommit att kallas för humanitär intervention. Koskenniemi beskriver hur den normativa utvecklingen förändrats att gå från realistiska mot övervägande etiska argument. Detta efter att NATO beslutade att som regional organisation agera mot FN-stadgan och inte invänt ett beslut ifrån säkerhetsrådet.

Men trots att det kan verka rimligt att beakta folkrätten genom etiska överväganden är det inte alltid lämpligt att låta det som verkar moraliskt riktigt få företräde framför juridiska regler. Något som snarast beror på att det inom folkrätten kan komma uppstå regler vilka svikligt utnyttjas för andra avsikter än just för att avhjälpa humanitära kriser. Cassese föreslår emellertid en princip som internationellt skulle kunna användas för att göra humanitära interventioner legitima. Interventionen måste vara avsedd att skydda mänskligt liv, alltså helt altruistisk utan andra statliga underliggande motiv. Interventionen måste även svara mot ett grovt brott mot de mänskliga rättigheterna som begås av regimen, fördöms av eller som regimen inte själv klara av att stävja.²⁴

En del menar dock att staters vilja att intervensera alltid har ett annat bakomliggande intresse, än just den moraliska implikationen att göra detta, och menar att det bakomliggande intresset i sig utgör själva drivkraften i interventionen och är nödvändig om denna ska komma att genomföras på ett framgångsrikt sätt. Utan egenintresset skulle alltså motivationen saknas för att genomföra ingripandet alls. Dock torde det vara en viss skillnad på att intervensera till följd av ett egenintresse som tar sikte på att skydda en befolkning som far illa i ett område för att man vill bevara sina goda handelsrelationer, och på att intervensera på grunder där humanitära argument används utan verklig avsikt att genomföra en

²⁴ Mansell 2004, s.447

humanitär intervention och som endast utgör en förevändning för att kunna gå in i landet utan att bryta mot folkrättsliga regler.²⁵

Koskenniemi varnar därför för dubbelmoralen i att försöka använda sig av etiska argument framför juridiska normer vid genomförandet av interventioner som kan komma att likna medeltida korståg vilka utfördes för högre syftens skull men resulterade i förödande krig. Juridiska experter, politiker och högre uppsatta militärer menar han alla lär de sig att använda den nya moraliska retoriken men den används snarast för att helga medlen än att tjäna det högre syfte som borde vara att värna om mänskligt liv.

2.5 Uppdelning mellan politiska, moraliska och juridiska normer

Det verkar rimligt att anta att människor skulle vilja kunna förlita sig på att de juridiska normerna som instiftas av stater och att dessa efterlevs förutsatt att reglerna i sig själva inte kränker mänskliga rättigheter. I ett idealt tillstånd skulle en sådan tillit följa helt naturligt å andra sidan i ett idealt tillstånd skulle inga regler behövas. Vi vet att så ofta inte är fallet men tillika lyckas vi ändå att upprätta en viss tilltro till de regler vi tror ska få samhället att fungera bättre. Normerna stödjer sig ofta på en ömsesidighet varvid två parter eller flera som exempelvis ingår ett avtal med varandra kan förlita sig på att samtliga parter kommer att följa reglerna som instiftats i avtalet eller reglerna som redan finns reglerat på annat sätt. De låt oss kalla dem affärsmässiga relationerna som styrs av reglerna fungerar i den utsträckning som samtliga parter uppfyller sina särskilda åtaganden. Om någon av de kontraktsslutande parterna inte lever upp till sina förpliktelser och bryter mot kontraktet riskeras de övriga kontrahenternas fördelar i kontraktet att negligeras. Den skadan som detta åsamkar dem vill de ha en rimlig ersättning för som kan ta sig uttryck på olika sätt om förevarande fall inte har regleras av ytterligare bestämmelser som tagit fasta på vilka regler som ska gälla vid ett kontraktsbrott. Det är lätt att föreställa sig vad som skulle kunna hända ifall det inte fanns ett rättsväsende som reglerade begångna brott. Rättssäkerheten skulle undermineras och människor leva under de mest godtyckliga förhållanden.

Med denna bakgrundsbild kan vi vidare diskutera hur juridiska normer kan separeras från moraliska normer i teorin. I den beskrivna avtalssituationen kan det tyckas som att det finns en moralisk underförståddhet men faktum är att juridiska regler och moraliska normer kan ha väldigt lite att göra med varandra då diskriminerande regler kan utgöra en del av lagstiftningen vilket moraliskt sett kan tyckas orättvis. Vidare kan vad en del betraktar som moraliska normer ha lite att göra med rättvisa eftersom moralen också kan upprätthålla olika maktordningar, se bara på den segregationslagstiftning som instiftades i USA i form av Jim Crow lagarna som syftade till att hålla vita och svarta separerade i det amerikanska

²⁵ Koskenniemi 2002, s.167

samhället.²⁶ Därför måste vi förutsätta att den moral som här åsyftas utgår ifrån att alla människor är lika i värde och rättigheter.²⁷ Vi återgår till idealtillståndet och tillåter oss själva att tänka att avtalsparterna därför är jämlika i förhållande till varandra och således har samma juridiska grundförutsättningar vari skulle en moralisk skillnad dem emellan då kunna bestå i?

Svaret förklaras enklast genom att dra ett likhetstecken mellan juridiska normer och etik vilket verkar vara paradoxalt eftersom etiken handlar om god moral och jag redan har sagt att juridik inte behöver vara förankrad i någon moral. Emellertid ska ingen förhastad slutsats dras än. Det finns en långtradition med olika filosofiska och teologiska skolor som försökt att nå fram till hur vi moraliskt bör bete oss för att upprätthålla vissa värden och minimera mänskligt lidande. Ur ett etiskt perspektiv följer uppfattningen av att veta vad som är rätt och fel, ont eller gott. Genom etiken kan olika värden som anses vara viktiga att skydda fastställas vilket är nära förknippat med skyddet av de mänskliga rättigheterna som även utgör juridiska normer. Ett värde som etiskt anses bör skyddas är rätten till liv. Genom att följa olika regler ökar vi förutsättningarna för att denna etiska föreskrift inte bryts. Beträffande de humanitära reglerna som tillämpas under krig kan ett sådant värde tjäna till att minimera förlusten av civila genom att etiska och folkrättsliga regler följs och planer utfärdas som tar sikte på att vidmakthålla detta värde.²⁸

Det är emellertid möjligt att följa regler utan att ta något etiskt ansvar vilket kan få det att framstå som om vi handlar etiskt ibland men tack vare avsaknaden av egen moral ändock ger upphov till att omfattande å verkningar drabbar det civila samhället. Det är till exempel diskuterbart huruvida det var rimligt att låta 500 civila personer dö i Nato-bombningarna i Kosovo för att stoppa serbernas framfart. Hade stridspiloterna som genomförde attacken flugit på lägre höjd hade detta kunnat hindras. För piloterna hade insatsen varit betydligt mer riskabel vars egna liv hade hamnat i riskzonen för att utsläckas. Frågan kan därför ställas hur människoliv ska värderas. I detta sammanhang värderades piloternas liv högre, de flög på högre höjd för att undgå risken att själva bli nedskjutna och dödade istället dödade de 500 civila i colleteral damage. Etik handlar till det yttersta om att veta vad som är rätt att göra, men tillika kan den som känner till etiska värden och regler välja att göra det som är orätt.

Genom att göra skillnad mellan moral och etik och hävda att etik är själva ämnet som vi studerar och moralen den personliga internaliseringen av ämnet så ser vi att etik liksom juridiska normer utgörs av opersonliga regler emedan moralen i sig är någonting som varje enskild individ själv måste förvärva genom idealisering av de värden som etiken fastställer.

²⁶ Gardell, s.61

²⁷ Ignatieff 2003, s.xx

²⁸ Syse 2004, s.107

Att förvärva kunskap om vissa regler behöver således inte innebära att en person automatiskt blir mer moralisk om denna inte lägger ner tid med att tillägna sig de etiska värdena på ett personligt plan. En persons agerande kan därför under vissa omständigheter te sig moraliskt riktigt emedan under andra omständigheter helt kränka samma etiska värden vilket synnerligen framstår som inkonsekvent.²⁹

Politiska normer kan i teorin separeras helt från moraliska och juridiska normer genom att helt enkelt låta statsstyret helt avvisa dessa normers relevans. Machiavelli skulle nog hålla med om att ett statsstyre inte kan förlita sig på andra normer än de som tillförsäkrar staten dess makt vilka metoderna än skulle vara. Stater som ser om sina egna intressen och inte vill inskränka sin makt kan både i praktiken och rent teoretiskt välja att agera utan beaktande av det internationella regelverket. Beroende på vilken position som staten har i det internationella samfundet styrkemässigt i form av militär, kapital och allierade avgör också vilka ställningstagande staten kan anta i förhållande till internationella regler. Den grund som folkrätten vilar på får inte glömmas bort. Det går inte att förbise det faktum att de statliga relationerna trots föreställningar om respekt för suveränitetsprincipen och jämlika stater även styrs av maktbalanser. Avsaknaden av en gemensam makt och säkerhet gör att det internationella rätten svag för stater med inflytande och makt. Stater som har makt utvinner så mycket de kan av denna medan de svagare lämnas åt att finna vinning i sådana förhållanden som de kan få.³⁰

Men kan strikt juridiska regler ha helt politiska eller moraliska undantag?

Suveränitetsprincipen ska enligt fastslagna normer värnas vilket också har varit den ledande stjärnan vid många tillfällen då stater inte agerat trots vetskapen om pågående etnisk rensning eller folkmord. I samband med det framväxande intresset och uppmärksamheten av behovet att i vissa kritiska situationer gå in och skydda befolkningar då deras mänskliga rättigheter uppenbarligen kränkts av den statligaktören har det internationella samfundet i vissa fall beslutat sig för att bryta mot den internationella konventionen. Vilket resulterat i en livlig debatt huruvida och när det ska betraktas som legitimt att utföra humanitära interventioner alltså militärt ingrepp utan mottagarstatens medgivande för att bistå en annars chanslös civilbefolkning.³¹

²⁹ Syse 2004, s.180

³⁰ Moore 1998, s.47

³¹ Hydén 2001, s.79

3 NORMALTILLSTÅND VISAVI UNDANTAGSTILLSTÅND

3.1 Statlig överlevnad i det internationella systemet

Martti Koskenniemi utreder i artikeln "The Lady Doth Protest Too Much" Kosovo, and the Turn to Ethics in International Law, om när det exceptionella undantaget övergår till att bli det normala tillståndet och vilka tekniker som jurister har använt för att ackommodera sina moraliska värderingar med juridisk reglering. Koskenniemi gör inledningsvis en uppdelning mellan politik, inberäknat även juridik, som försöker att reglera det goda livet och internationell lag som försöker att reglera den nationella överlevnaden. Enligt realister ska skillnaden mellan det normala och det exceptionella utgöra den stora svagheten i det internationella regelverket. I den nationella kontexten skulle den rutiniserade politiken slå ut det exceptionella undantagen och således bibehålla stabiliteten i strukturen. Till skillnad mot det nationella systemet förefaller inte det internationella att inbegripas av en sådan ordning då här saknas en sträva efter det goda. Istället kännetecknas systemet av nationell och statlig överlevnad vilket gör att det också präglas av idiosynkrasi då enligt internationell teori strävan efter överlevnad slår ut alla andra regler.³²

Den internationella rätten förändrades sedan kalla kriget slut. Under det kalla kriget var användningen av den internationella rätten begränsad av den stormaktspolitik som fördes som gav föga utrymme för rationella juridiska beräkningar. Jurister kunde efter 1989 i större utsträckning börja tillämpa den internationella rätten på ett sätt som kan anses motsvara ett internationellt normal tillstånd åtminstone i juridisk mening vilket skulle ha varit en anakronism under kalla krigets dagar. I detta sammanhang ses det kalla kriget som det exceptionella undantaget och den internationella rätt som kom att utarbetas därefter som det normala.³³

Den internationella rätten gjorde enligt Koskenniemi en nystart och stater började kollektivt agera multilateralt under FN-stadgan och lagreglerna hamnade i fokus.

Suveränitetsprincipen fick minskad kraft som barriär mot ytter världen och stater kom att krävas efterleva de mänskliga rättigheterna, utvecklas demokratiskt och ta del av den globala marknaden. Ad hoc tribunaler inrättades bland annat i Jugoslavien och Rwanda. Det internationella samfundet var inte längre lika tolerant beträffande människorättsvidriga statsmäns immunitet och straffrihet från brott mot de mänskliga rättigheterna. 1998 inrättades även den internationella brottmålsdomstolen genom Rom stadgan. Detta sågs sammantaget som införseln av en ny världs ordning där den internationella rättens regler

³² Koskenniemi 2002, s.159

³³ Koskenniemi 2002, s.160

konstituerade en ny internationell ordning. Till denna nya ordning kom det exceptionella undantaget att leda till en ny juridisk avvägning mellan etiska värden och juridiska regler.

Författaren har genom en genealogisk infallsvinkel titta på hur den internationella rätten förhåller sig till NATO-bombningarna 1999. Tolkningarna ser olika ut beroende på vilken världsuppfattning som föregår denna. Den tidigare strikt formalistiska uppfattningen av internationella rättsreglerna kan i fallet Kosovo historiskt sägas ha gått mot ett samtidigt etisk förhållnings sätt till en krisartad händelsen vars moraliska implikation överbyggde lagens regler. Denna skulle under den realistiska eran under kalla kriget ha varit omöjlig att argumentera för. Han menar också att även om hanteringen av krisen i ett historiskt perspektiv är förståelig är det också av vikt att titta på den besatthet som utsträckningen av lagen i dylika situationer kan föra med sig då regler dikteras av en hegemonisk makt vilken värvar andra politiska viljor som försvarar saken men som inte klarar av att själva möta behovet av att möta våldet och orättvisorna i som dagligen pågår i världen.³⁴

Fallet Kosovo drar en skilje linje mellan den gamla världens resonemang och den nya, som ställer upp frågor huruvida långt det moraliskt är tillåtet att gå för att genomföra etiska förpliktelser under humanitära omständigheter, när en formalistisk syn helt avvisar sådana frågor.³⁵ Problematiken innefattas också av det faktum att 500 människor dog under attacken vilket blev konsekvensen för att skydda självständigheten, demokrati och mänskliga rättigheter från en förtryckande regim.

En del menar att ingreppet i Kosovo var olagligt eftersom det bröt mot FN-stadgan. Andra tolkar att Kosovo utgjorde ett lagligt ingripande eftersom det moralsikt sågs som nödvändigt. Den tredje kategorin tillskriver händelsen som moraliskt rättfärdig men samtidigt illegitim i rättslig mening. Genom att hävda att Kosovo skulle vara en del av den internationella rätt menar Koskenniemi att det exceptionella undantaget görs till det normala. Av normaliseringen följer att Kosovo blir ett rättsligt fall som blir doktrin bildande och således framledes kommer att kunna användas, och i enlighet med den internationella rätten legitimera även andra interventioner av liknande karaktär. Det finns en fara att börja grunda juridiska regler på moraliska överväganden. Eftersom det kan detta leda till att jurister istället för att bibehålla sin professionalism börjar agera som moraliska agenter samtidigt som politiska krafter kan komma att finna anledning att intervensera på tvivelaktiga grunder.³⁶

³⁴ Koskenniemi 2002, s.160

³⁵ Koskenniemi 2002, s.161

³⁶ Koskenniemi 2002, s.162

4 NORMER FÖR TERRORISTBEKÄMPNING

4.1 Hur folkrätten har använts i USA:s terroristbekämpning

Folkrätten har kommit att användas för att bekämpa internationell terrorism. Istället för att inkalla polis efter terrordådet kallade president George Bush samman sin militära stab för att rådgöra angående hur attacken skulle hanteras och bemötas. Under andra omständigheter brukar det dock vara polisen som tillkallas och fallet brukar handläggas enligt nationella kriminal regler. Terrorism kan förekomma både under fredstid så väl som under krigstid. Under fredstid träder den nationella brottslagstiftningen in som mekanism för att reglera terroristhandlingar som utreds genom statligt processförfarande. När USA förklarade krig mot den globala terrorismen efter den 11:e september 2001 verkade emellertid en krigsförklaring allmänt sett inte underlig då världen befann sig i ett gemensamt chocktillstånd men frågan är varför USA valde att förklara krig mot terrorismen var hotet av sådan dignitet att en militär insats var enda utvägen att ta sig an problemet eller möjliggjordes därigenom vissa fördelar.³⁷ Fanns det handlingar som inte hade varit möjliga att genomdriva annat än under ett krigstillstånd?

USA:s argumentering och användning av krigets lagar är i sammanhanget suspekt å ena sidan används reglerna för att legitimera egna krigshandlingar och å andra sidan används de för att diskvalificera Al-Qaida som legala kombattanter vilket de förvisso inte är men det kan väl rimligen inte därigenom uppstå ett legaltrum inom vilket USA företar sig illegala handlingar i folkrättslig, mänskorsrättslig och humanitär mening vilket ställer alla de fria demokratiska rättsstatsprinciperna på ända. Det kan också tyckas orimligt att Al-Qaida skulle förlora sin självförsvarsrätt om en stat förklarar krig mot gruppen.

Utan att här gå närmre in på detalj så utgör terrorism i sig själv en strategi att föra krig mot en strategi är i flera avseenden därför problematiskt för när kan ett krig mot terrorismen antas vara över. När krig tar slut ska nämligen alla krigsfångar friges. Att göra en grupp till ett militärt mål innebär vidare att hela gruppen görs till legitimt att beskjutas och som kan tas till fånga. Vid bekämpning av terrorism under kriminal lag infaller automatiskt vissa begränsningar. Det blir svårare att skuldbelägga hela gruppen för ett attentat om inte samtliga har varit inblandade. Misstänkta terrorister kan inte skjutas ner för att dödas, de utgör inga legitima militära mål. Istället måste de arresteras, häktas, åtalas för att sedan provas och dömas i sedvanlig ordning i enlighet med de mänskliga rättigheterna vilka är analogt gällande med humanitär rätten även under krigstid.³⁸

³⁷ Bianchi 2004, s.103

³⁸ Bianchi 2004, s.21

Anti-terrorist strategin som har kommit att användas av USA med hjälp av Storbritannien hävdas av vissa innebära att länderna försöker bekämpa terrorismen med militära medel under fredstid. Exempelvis utförde USA med ledning av CIA ett ingrepp mot misstänkta terrorister i Yemen under hösten 2002 då sex stycken misstänkta Al-Qaida medlemmar avrättades på Yemens territorium. Visserligen med regimens medgivande. En missil användes för att tillintetgöra fordonet som de misstänkta medlemmarna färdades i. Tillgreppet som var ytterst våldsamt utgör ett hot mot de mänskliga rättigheterna. Frågan väcks om detta inte utgör en allvarlig risk för underminerande av de medborgerliga och politiskrättigheterna. Att en utomstående stat bekämpar terrorism på detta sätt kan knappast hävdas upplevas som en tillförlitlig metod. Direkt avrättning utan förhör av den brottsmisstänkte är ett hot mot rättssäkerheten i ett samhälle som med största sannolikhet måste injaga skräck bland statens innevånare åtminstone borde orosnivån höjas bland befolkningen.³⁹

4.2 Hur ICRC menar folkrätten ska tolkas

USA:s mål är lättare att reda ut än själva den argumentation som Bush administration har utarbetat för att försvara USA:s handlingar i sin anti-terrorist kampanj. Det kan i sammanhanget även tilläggas att anledningen till att USA inte upprättade terrorist fånglägren på eget territorium hör till det faktum att enligt amerikansk doktrin kan en stat enbart verka för efterlevnaden av de mänskliga rättigheterna på det egna territoriet. Guantanamo, Camp X-bay med fler fångelser på icke-amerikanskt territorium har sålunda argumenterats inte vara omfattade av de människorättsliga traktaterna och enligt amerikanskt tidigare* försäkrande utgör de därför en fredad zon från mänskliga rättigheter.⁴⁰ Bush administrationen har hävdats att åtgärderna varit nödvändiga att vidta för att skydda landet mot ytterligare terroristattacker. Men kan de folkrättsliga reglerna verkligen användas på det sätt som USA har velat argumentera för? Om internationella regler inte används på ett sätt som är avsett för dem att användas på riskerar de då inte att förlora sin trovärdighet sin auktoritet även för andra parter i det internationella samfundet? För att ställa USA:s användning av folkrätten i kontrast till internationell humanitär rätt så som den i en viss mening kan sägas se ut i sin grundform krävs här vidare vissa klargöranden.

Argumenten som vidare kommer att presenteras tar därför sin utgångspunkt från den Internationella Kommittén för Röda Korset (ICRC) som är en internationell organisation

³⁹ Jervas 2003, s.157

* Tidigare med hänvisning till nyvalda amerikanska president Barack Obamas löfte om att stänga Guantanamo inom en snar framtid.

⁴⁰ Bianchi 2004, s.57

vilken arbetar utifrån en neutral ställning i förhållande till statliga aktörer d.v.s. utan egna underliggande politiska intressen vid tolkningen av internationell humanitär lag. För att bibringa ytterligare klarhet avses därför att besvara följande frågeställningar. När kan militärt våld generellt användas med stöd av folkrätten? Kan en statligaktör förklara krig mot en icke-statlig aktör? Vilka kriterier måste vara uppfyllda för att humanitär rätt ska bli tillämplig? Hur ser den rättsliga uppdelningen av olika status under humanitär rätt ut?

4.2.1 Användning av militärt våld i folkrätten

Folkrätten delas in i rätten att gå i krig *jus ad bellum* och vad som är rätt att göra i krig *jus in bello*. Det är till *jus ad bellum* kriteriet som FN-stadgan hör emedan *jus in bello* får hänföras till krigets lagar och den humanitära rätten.⁴¹ Uppdelningen mellan de två olika regelkropparna gör det möjligt för stater att föra illegitima krig fast på legitimgrund vilket är bra att hålla i åtanke. Detta beror på att krigets lagar blir direkt tillämpliga när en konflikt skrider över tröskeln till att klassificeras som en väpnad konflikt.

Enligt FN-stadgans artikel 2(4) är det förbjudet att starta krig och de fördragsslutande staterna uppmanas att avhålla sig ifrån brukandet av våld. Trots detta återfinns i FN-stadgan två undantag från regeln. Dels kan militärt våld användas när säkerhetsrådet anser att det föreligger ett hot om brott mot internationell fred och säkerhet och hotet är av sådan allvarlig art att det inte anses kunna gå att lösas genom icke-militära sanktioner vilket stadgas i kapitel VII artikel 42. Dels äger stater som utsätts för väpnat angrepp enligt artikel 51 rätt att försvara sig mot angriparen tills dess att säkerhetsrådet har upprättat nödvändiga åtgärder för att återetablera fred och säkerhet.

I en värld där kriget i större utsträckning än tidigare präglas av inre konflikter eller länder som drabbas av humanitära kriser har synen på när det militära våldet ska användas fått en ny karaktär. Globaliseringen av världen och internationella samarbeten har inneburit att suveränitetsprincipens fasta grundvallar till viss del har luckrats upp. Samtidigt har sambandet mellan kränkningar av mänskliga rättigheter och bevarandet av fred uppmärksammas.⁴² Detta har inneburit att säkerhetsrådet vars mandat att utfärda resolutioner och legitimera militära åtgärder tagit en ny vändning. Förändringen inom säkerhetsrådet hör till att det inom den internationella rätten numera i vissa fall anses som något mer legitimt i vissa fall att bryta mot artikel 2(7) i FN-stadgan som fastställer suveränitetsprincipen då grova brott mot de mänskliga rättigheterna är på väg att ske. Denna legitimitet understöds också inom vissa kretsar av en moralisk plikt att ingripa under en

⁴¹ Bianchi 2004, s.26

⁴² Heintze 2004, s.

förevarande situation.⁴³ Det är värt att notera att det inte utgör ett brott mot artikeln i sig att under nödvändig omständighet vidtaga tvångsåtgärder så som är jämlik med stadgandet i kapitel VII.

4.2.2 Krigsförklaring av statligaktör mot icke-statlig aktör

Folkrättsligt är enbart krigsförklaringar mellan stater i traditionell mening möjlig. Kanske förutsåg inte grundaren av FN-stadgan andra typer av framtida hot. Tolkningar av artikel 2(4) fram till den 11:e september har gjorts extensivt. Det vill säga att krigsförbudet ges en bred tolkning emedan artikel 51 självförsvarsrätten har tolkats restriktivt alltså förbehållsamt. I samband med terrorist attacken kom tolkningen av artikel 51 ges en vidare förklaring. Den 12:e september utfärdade säkerhetsrådet resolution 1368 där terroristattacken fördömdes och individuellt och kollektivt självförsvar erkändes under FN-stadgan. Dock utpekades ingen ansvarig för dåden. USA som misstänkte att Al-Qaida som hade sitt befästningscenter i Afghanistan låg bakom dådet krävde att den talibanska regimen skulle utelämnas dess ledare Usama Bin Ladin. När regimen så vägrade beslutade USA och Storbritannien i allians att anfälla Afghanistan. Till FN:s säkerhetsråd inrapporterades att angreppet var en handling i självförsvar. Angreppet resulterade i att talibanregimen störtades och Al-Qaidas anläggningar förstördes det står inte klart huruvida USA lyckades att utradera nätverket.⁴⁴

En ny tolkning av artikel 51 användes i sammanhanget av USA. Denna innebär att självförsvarsrätten kopplades samman med en ny rätt att militärt försvara sig mot terrorism enligt folkrättsliga principer. Dels tog tolkningen sikte på den angripande aktören på ett nytt sätt som betyder att förutom rätten att försvara sig mot en stat så som stadgas i FN-stadgan kan rätten även ankomma på försvar mot en angripande terroristgrupp och den stat som tillåter eller upprätthåller uppehåll för dylika grupper på sitt territorium. Vidare gavs tolkningsutrymme åt staten till en övertiden utdragen process där den som agerade självförsvararen hävdar sig kunna föra preventivt självförsvar. Dessa omtolkningar av självförsvarsrätten innebära minst sagt en extensive tolkning i kontrast till den klassiska synen på denna.⁴⁵

Enligt den klassiska synen på självförsvarsrätten har tolkningen varit förbehållsam gällande när en stat har rätt att handla i självförsvar. Traditionellt måste tre kriterier uppfyllas för att motangreppet ska betraktas som legitimt. Självföret måste ske i direkt anslutning till attacken, vara nödvändigt och stå i proportion till det ändamål som vill uppnås med

⁴³ Nowak 2002, s.308

⁴⁴ Jervas 2003, s.144

⁴⁵ Jervas 2003, s. 145

försvaret.⁴⁶ Svanberg menar att självförsvarsrätten dock måste användas med försiktighet liksom de humanitära reglerna i form av krigets lagar måste respekteras. Det förebådar om oroväckande händelseutvecklingar i fall stater känner sig obundna av internationella regler vid bekämpningen av terrorism. För att bibehåll legitimiteten i militära aktioner måste alltså reglerna följas utan undantag för egna tolkningar av vad som anses berättigat att göra.⁴⁷

I resolution 1373 som antogs den 29 september 2001 fastslogs principen att alla stater måste ta avstånd från terrorgrupper som härbärgeras inom det statliga territoriet och som riktar sina angrepp mot en annan stat.⁴⁸ Principen var inte ny utan hade redan utfästs vid tidigare tillfällen. Första gången 1970 i FN:s general församling i ”Friendly Relations-deklaration” och 1998 då säkerhetsrådet antog resolution 1189 för åtgärder mot internationell terrorism efter terroristattacker mot de amerikanska ambassaderna i Kenya och Tanzania samma år.⁴⁹

Den preventiva självförsvarsrätten är begränsad i klassisk mening och uppfattats endast som giltig under truppförflyttningar som rör sig mot statsgränsen eller när bombplan flyger från sina baser med klart mål i sikte. Tolkningen att sätta in angreppet mot Afghanistan omkring tre veckor efter terroråden är extensive även om statssamfundet inte motsagt sig förevarande beslut och handling. I de båda resolutionerna 1368 och 1373 fanns säkerhetsrådets framförda samtycke om rätten till självförsvar. 12 september 2001 aktiverades också Nato-deklarationens artikel 5 i Washingtonfördraget rätten att utöva självförsvar om en Natomedlem blir angripen. 8 oktober 2001 uttalade FN:s general sekreterare och säkerhetsrådets ordförande att åtgärden i Afghanistan var grundat på självförsvarsrätten. I en kommuniké samma dag uttryckte EU:s utrikesminister en liknande utsaga. Ryssland och Kina uttalade också sitt stöd för ingripandet.⁵⁰ Preventivt självförsvar utgör inte en del av FN-stadgan utan detta tillfälle får betraktas som unikt emellertid skulle det kunna påverka framtida tolkningar som kan komma att betraktas som legitima.⁵¹ Det kan emellertid tilläggas att det knappast är möjligt att tolka in ett preventivt självförsvar mot terrorismen på liknande sätt beträffande USA:s ingrepp i Irak så som gjordes i fallet med Afghanistan då det preventiva självförsvaret mot Afghanistan dels föregicks av terrorattacken och dels av talibanregimens uttalade öppna stöd för Al-Qaida.⁵²

⁴⁶ Jervas 2003, s.147

⁴⁷ Jervas 2003, s.159

⁴⁸ Bianchi 2004, s.12

⁴⁹ Jervas 2003, s.145

⁵⁰ Jervas 2003, s.148

⁵¹ Mansell 2004, s.434

⁵² Jervas 2003, s.146

4.2.3 Kriterier som ska uppfyllas för tillämpning av humanitär rätt

För att humanitär rätt ska bli tillämplig krävs det att en väpnad konflikt föreligger.⁵³

Internationell eller nationell. Krigets lagar är inte tillämpliga under fredstid. Kravet på den väpnade konflikten innebär också enligt ICRC att varje situation måste bedömas fall för fall med anledning av vikten att avgöra i fall en väpnad konflikt verkligen föreligger.⁵⁴ Enligt internationell humanitär rätt har lagen huvudsakligen tagit sikte på internationella väpnade konflikter som utkämpas mellan statliga aktörer. Detta är den centrala utgångspunkten. ICRC poängterar att när Genève konventionerna skrevs gjordes valet medvetet.

Utformningen av lagen utifrån internationella konflikter med icke-beaktande av nationella handlar om att inte framgent hamna i en situation där icke-statligt stridande aktörer ska komma i åtnjutande av krigets lagar eller framförallt den immunitet i form av straff frihet som tillfångatagna kombattanter erhåller.

Detta har medfört att det är viktigt att även särskilja mellan internationella och nationella konflikter vilket beror på att de aparta situationerna ger upphov till olika tillämpning av regler. Vid en internationell konflikt blir hela det humanitär rättsliga regelverket tillämpligt men vid en nationell konflikt förändras detta till att endast beröra den gemensamma artikeln 3 för de fyra Genève konventionerna samt i tilläggsprotokoll II. Det kan emellertid tilläggas att på området har skett vissa förändringar. Regler som tidigare endast var tillämpliga under internationella väpnade konflikter har blivit tillämpliga även under icke-internationella konflikter genom sedvanerättslig utveckling.⁵⁵

Väpnade konflikter utgörs som nämnt antingen av internationella konflikter eller inhemska, icke-internationella konflikter. Utgångspunkten för de internationella konflikterna är att stridande parter antas vara stater vilket hela FN-stadgan utgår ifrån. Många av dagens konflikter är ofta inomstatliga och har inte reglerats i lika stor utsträckning som de internationella. Krigets lagar har inte heller samma status i en inomstatlig som i en internationell konflikt vilket är problematiskt då många civila drabbas orättmätigt.⁵⁶ ICRC har utrett i vilken utsträckning även traktaträtten har kommit att gälla vid icke-internationella konflikter till följd av framväxten sedvanerätten men konstaterar att det fortfarande finns arbete kvar med att klargöra olika begrepp inom en sådan konflikt. De områden som presenterades som fortfarande oklar var (1) Hur civila ska definieras i icke-internationella konflikter. Problemet att definiera beror på att civila ofta deltar i dessa

⁵³ 30th conference ICRC, s.8

⁵⁴ 30th conference ICRC, s.8

⁵⁵ 30th conference ICRC, s.2

⁵⁶ Henckaerts 2005, s.188

konflikter. (2) Hur konceptet *direkt deltagande* i konflikten ska definieras. (3) Hur tillämpningen av proportionalitetsprincipen ska tillämpas.⁵⁷

Förpliktelsen att implementera de internationella humanitära sedvanerättsliga reglerna råder för varje part som deltar i den väpnade konflikten. Vad beträffar den icke-internationella konflikten gäller förpliktelsen även väpnade oppositionsgrupper vilket innebär att de överordnade i dessa grupper också måste förse sina medlemmar med instruktioner beträffande de regler som måste följas under den väpnade konflikten. Bortom dessa allmänrådande förpliktelser råder oklarheter vilka andra ansvarskrävande regler som kan utkrävas av väpnade oppositionsgrupper.⁵⁸ Staten har det principiella ansvaret och skyldigheten att både i humanitär rätt och mänskliga rättigheter tillförsäkra det civila samhället vissa rättigheter.⁵⁹ I vilken utsträckning som det civila samhället kan utkrävas ansvar från väpnade oppositionsgrupper vid skadegörelse av exempelvis egendom är oklart i den humanitära rätten. I många länder är möjligt att väcka åtal i nationell domstol.⁶⁰ Det finns för övrigt en ovilja att tillerkänna väpnade oppositionsgrupper humanitär rättslig status och av staten betraktas de oftast som kriminella.

4.2.4 Status uppdelning i humanitär rätt

Enligt ICRC utgör uppdelningen mellan civila och stridande parter en fundamental hörnsten inom humanitär rätt som alltid måste beaktas. Uppdelningen mellan stridande och civila ställer upp gränser för hur de båda får agera under läget av en stridssituation. En stridande som uppfyller de kriterier som fastställs i Haag konventionen från 1907 erhåller statusen kombattant. Krigsfånge statusen är bara tillämplig under internationella konflikter och innebär att en sådan rätt inte tillerkänns under nationella stridigheter.⁶¹ Kombattant är en legal status som enbart innefattar reguljära styrkor även om andra stridande parter kan förekomma i konflikten. Dessa omfattas inte av konventionen utan kan dömas under nationell brottsmålsdomstol. Statusen kombattant ger upphov till rätten att direkt delta i striden och befriar status bäraren från att senare behöva stå till svars för sina legalt utförda krigshandlingar vilka har vidtagits under kriget i fallet kombattanten ta till fångas av fienden. Dock kan åtal väckas för krigsförbrytelser och den internerade kan ställas in för rätta i kriminellt åtal. Under Genève konvention III måste detta åtal motsvara den rättsprocess som den kvarhållande makten tillämpar på de egna styrkorna. För civila som har deltagit i direkt

⁵⁷ Henckaerts 2005, s.197

⁵⁸ Henckaerts 2005, s.196

⁵⁹ Heintze 2004, s.789

⁶⁰ Henckaerts 2005, s.196

⁶¹ 30th conference of ICRC, s.10

strid och därigenom fallit i fiendens händer ser rättigheterna något annorlunda ut och åsikten om vilka rättigheter som de ska komma i åtnjutande av delas i två olika skolor.⁶²

Den första anser att de ska benämnas för ”oprivelligerade stridande” och enbart omfattas av de fyra Genève konventionernas gemensamma artikel 3, möjligen också artikel 75 i tilläggsprotokoll I. Den andra skolan som ICRC tillhör menar att hela Genève konvention IV som ger civila skydd ska tillämpas om den internerade uppfyller konventionens artikel 4 gällande nationell tillhörighet. Gör personen inte det bör denna omfattas av gemensamma artikeln 3 och artikel 75 i tilläggsprotokoll I. Enligt ICRC kan således ingen falla utanför skyddet stipulerat i Genève konventionerna, inte heller en civil person med utländsk nationalitet som olagligt deltar i konflikten.⁶³

Begreppet har emellertid använts vid diskussionen om civila som deltar i stridigheter vilket de saknar rätt till att göra. Straffet för detta innebär att de dels kan komma att göra sig skyldiga till brott så som mord i fallet de skulle döda någon och dels kan de komma att förverka sina rättigheter att skyddas som civil om de deltar i en väpnad konflikt vilket innebär att kombattanter kan beskjuta som har tagit upp vapen och gett sig in i striden.⁶⁴

4.3 Folkrätten som del av dagens terroristbekämpning

Någon enhetlig eller universell definition som adresserar terrorism i internationell rätt finns inte då alla stater inte har ansett de framlagda förslagen som utarbetats i FN: general församling som godtagbara. Frågan gällande om frihetskämpar ska tillerkännas statusen kombattant under pågående krig går som en vattendelare mellan dem som anser att det bör göras skillnad mellan frihetskämpar och terrorister, och dem som anser att oppositionsgrupper vilka de än är inte ska tillerkännas något sådant privilegium.⁶⁵ Någon avsaknad av internationella regler som tar sikte på terrorism råder förövrigt inte. Terrorism består i tillgripandet av kriminella handlingar som framförallt drabbar civila har definierats i en rad olika internationella konventioner, observera de har inte ställts samman i ett gemensamt dokument med en enda definition. I dessa internationella konventioner förbjuds självmordsbombning, flygplanskapning, gisslantagning, användning av bomber, attacker mot diplomater och regeringstjänstemän, attacker mot FN:s fredsbevarande styrkor, samt

⁶² 30th conference of ICRC, s.8

⁶³ 30th conference of ICRC, s.9

⁶⁴ 30th conference of the ICRC, s.10

⁶⁵ Watkin 2005, s.9

sabotage av hamnar eller flygplatser.⁶⁶ Naturligt följer av detta att terrorismen även finns reglerade som kriminella handlingar under nationell lag.

Enligt ICRC är det emellertid inte säkert ens att en gemensam definition av begreppet skulle innebära någon större förändring beträffande hur stater skulle komma att använda sig av detta för att bemöta terrorismen. Det är så att säga inte det viktigaste problemet att reda ut beträffande terrorism. Samtidigt som terrorism utgör ett oönskat element i det civila samhället finns det beklagligt nog också politiska viljor som trots en universell definition skulle avse att använda termen i syfte att överdriva och svartmåla grupper på ett sätt som inte står i proportion till verkligheten.⁶⁷ Detta torde även vara en fara med att allt för lättvindig utpeka särskilda terroristgrupper såväl som stater som hyser dem, även om kartläggning av kriminalitet är på sin plats.

Folkrätten som del av dagens terrorbekämpning tar sig även uttryck genom staters skyldighet att följa de av säkerhetsrådet utfärdade resolutioner. Efter 11:e september utfärdade rådet ett antal resolutioner som riktade krav på världens stater att motverka terrorismen. I och med resolution 1373 infördes kravet på stater att frysa personers tillgångar vilka kunde ha samröre med terrorist organisationen Al-Qaida.⁶⁸ I resolution 1390 gavs även denna typ av misstänkta personer reseförbud. Just dessa resolutioner kom emellertid att få skarp kritik då det inte hade fastställts någon prövorätt i resolutionerna. Avsaknaden av prövorätt vid åtal för brott står i strid med artikel 14 i FN:s konvention om de civila och medborgerliga rättigheterna samt med artikel 6 EKMR vilken stadgar att var och en ska få sin sak prövad vid anklagelse av brott mot honom riktat, inom skälig tid, i en oavhängig och opartisk domstol. Detta tilltag kom av Europadomstolen senare också att fastställas utgöra kränkningar mot de mänskliga rättigheterna.⁶⁹

Vidare gjorde USA och Storbritannien folkrätten till del av dagens terroristbekämpning genom sitt ingrepp i Afghanistan, självförsvarsrätten har redan diskuterats så därför kommer kort att redogöras för viss humanitärättsliga bestämmelser. Enligt internationell humanitär rätt är det olagligt att attackera civila och använda civila mål för att vinna militär strategiska erövringar. Enda undantaget ifrån regeln är vad som benämns för "collateral damage" civila som blir offer för militära aktioner riktade mot militära mål. Skadan som civila lider i detta avseende får hur som helst inte stå i oproportionerlig kontrast till attackens primära syfte.⁷⁰ Attacker som ändock riktas mot civila kan komma att definieras som terroristhandlingar

⁶⁶ Scharf 2004, s.364

⁶⁷ 30th conference ICRC, s.5

⁶⁸ Bianchi 2004, s.383

⁶⁹ Jervas 2003, s.153

⁷⁰ 30th conference of ICRC, s.8

vilka är straffbara även om det uttryckligen inte finns någon definition som fastställer vad terrorism är. Därför verkar det inte finnas något större behov av att adressera terrorism ytterligare i krigets lagar eftersom krigshandlingar som riktas mot civila uttryckligen är förbjudna i krig och utgör redan krigsbrott i lagens bemärkelse vilka ska åtalas och dömas under internationell eller nationell rätt.⁷¹

I den humanitära rätten definieras inte terrorism så som begrepp men dels statueras i fjärde Genève konventionens artikel 33 att alla terrorist åtgärder för att straffa eller skrämja den civila befolkningen är förbjudna. I de fyra Genève konventionernas två tilläggsprotokoll står i tilläggsprotokoll II artikel 4(2)d att terrorist handlingar är förbjudna. Vidare fastställs i de båda tilläggsprotokollen (tilläggsprotokol I artikel 51(2) och tilläggsprotokoll II artikel 13(2)) att den civila befolkningen inte ska utsättas för handlingar vars främsta syfte är att skrämja och sprida terror bland denna. Reglerna syftar till att skydda civila under fientliga oroligheter.⁷²

Det kan tilläggas att ICRC menar att en av utmaningarna för humanitär rätt idag utgörs av staters motvilja att erkänna väpnade grupper i nationella konflikter legal status genom att erkänna dem statusen kombattanter. Det har blivit vanligare att oppositionsgrupper utpekats som terrorister i nationella konflikter och handlingar som skulle kunna vara lagliga under krigets lagar blir det inte. Istället kan oppositionsgruppens medlemmar ställas inför rätta i nationella domstolar. Problemet med detta är att de därigenom kan bli mindre benägna att följa krigets lagar och att detta samtidigt ökar motståndet mot att finna gemensamma fredslösningar på långvariga konflikter.⁷³

5 TORTYR SOM METOD FÖR TERRORISTBEKÄMPNING

5.1 Åsidosättande av folkrätten

En än mer kontroversiell fråga som berör kriget mot terrorismen vilket USA har velat hävda utgör ett folkrättsligt undantagstillstånd angår de metoder som har använts för att försöka få fram information från internerade vid de amerikanska fängelserna genom användning av tortyr. Bush-administrationen har menat att folkrätten utgjort ett hinder som inte får stå i vägen för nödvändiga och effektiva militära ingripanden mot vår tids största fiende nämligen Al-Qaida och andra islamister. I detta avseende har även menats sådana folkrättsliga regler som förbjuder myndigheten att i sin myndighetsutövning tortera individer. För att legitimera

⁷¹ 30th conference of ICRC, s.5

⁷² 30th conference of the ICRC, s.6

⁷³ 30th conference of the ICRC, s.6

tortyren har de Al-Qaida medlemmarna bland andra fundamentalister utmålats som en helt ny fiende, en fiende som är helt unik för vår tid ondare än vad som tidigare har skådats dagens ljus i denna värld, så ond att denna fiende inte rimligen kunde förutses av tidigare traktatsslutande amerikanska parter.⁷⁴

Argumenten har även rört sig runt att islamisterna saknar någon reguljär arme, vilket gör att de inte uppfyller kriterierna för att bli klassificerad som kombattanter. För att klassificera dem har dessa grupper krigare benämnts för vad som har kommit att kallats för illegala kombattanter. Eftersom de inte är legala har hävdats kan de inte komma i åtnjutande av krigets lagar. Samtidigt har argument använts som menar att Genève konventionerna inte gäller för islamisterna eftersom de inte har ratificerat traktaterna själva och således kan de inte bli tillämpliga. Tortyren har på olika sätt försökt att införts i det legala rummet.⁷⁵

USA har velat inhysa andra i tron att tortyren inte tillfogar personer som utsätts för denna någon smärta utan endast utgör ett steg mot att beseгра fienden. Självförsvarsrätten används alltså endast på en illegal fiende.⁷⁶ Till dessa sätt att betrakta folkrätten ur ett amerikanskt Bush perspektiv kan även läggas ytterligare en tes utformad av Bush jurister som har hävdats att den amerikanska presidenten äger rätt att upphäva så väl amerikansk nationell lag som internationell rätt.⁷⁷ Ur ett rent juridiskperspektiv ska det emellertid tilläggas är stater bundna att följa ingångna internationella traktater tilldess att de väljer att säga upp dessa vilket måste ske under fredstid i fall det befinner sig i krig. Hur ett sådant uppsägningsförfarande ska gå till finns reglerat sedan 1969 då i Wien antogs konventionen om traktaträtten.⁷⁸

Jurister inom Bush-administrationen kom att anse att Presidenten hade rätt att upphäva lagar och traktater så som han ansåg nödvändigt. I ett memorandum 2002 skrev chefsjuristen för justitiedepartementet Bybbe att sektion 2340 A som förbjuder tortyr i amerikansk lag borde blockeras. Bybbe menade att lagen stod i vägen för presidenten att kunna föra krig mot Al-Qaida vilket stred mot konstitutionen som inte tillät sådana hinder. För att ytterligare komma runt tortyrförbudet tog juristen Yoo sikte på definitionen av tortyr i amerikansk rätt och den amerikanska tortyrkonventionen som stadgar i artikel 1 att tortyr är ”varje handling genom vilken allvarlig smärta eller svårt lidande, fysiskt eller psykiskt, medvetet tillfogas någon... för sådana syften som att erhålla information eller en bekännelse...”

⁷⁴ Gardell 2008, s.106

⁷⁵ Bianchi 2004, s.60

⁷⁶ Chomsky 2005, s.128

⁷⁷ Gardell 2008, s.115

⁷⁸ Mellander & Strömberg 2003, s.43

Yoo utarbetade tolkningar av vad allvarlig smärta innebar som han kom att likställa med en definition som utformats i en federal hälsoförsäkring där allvarlig smärta beskrevs utgöra en livshotande organkollaps. Detta menade Yoo utgjorde rekvisitet som måste vara uppfyllt för att en handling skulle klassas som tortyr. För att den torterad skulle anses ha blivit torterad skulle alltså tillståndet att drabbas av en livshotande organkollaps uppnås innan förhörsmetoden var att betrakta som tortyr. I samma artikel gjorde Yoo ytterligare en tolkning av begrepp denna tog sikte på den uttryckliga intentionen med tortyren. I fall avsikten inte vara att tortera utan att producera information kunde förhörsmetoden rimligtvis inte betraktas som tortyr.⁷⁹

Bush-administrationen jobbade hårt med att både hitta kring vägar runt de tortyrförbud som finns i den amerikanska lagen och andra regler som ansågs stå i vägen för en effektiv terroristbekämpning. Det ska ha funnits en oro att faktiskt åtalas för tortyren som använts som förhörsmetod på Guantanamo och andra fängelser av USA upprättade på utländskt territorium. Varpå det febrilt har sammanställts argument inom den amerikanska administrationen vilka har anförts för att försäkra sig om att de högre tjänstemännen ska förbli straff fria och goda människor.

5.2 Amerikansk tortyrhistoria

Metoderna som har använts för att tortera de "illegala kombattanterna" på de amerikanska specialupprättade fängelserna har inte uppstått emellertid inte uppstått ur ett vakuum så som Bush framställde vid Abu Grahیب incidenten. Att fångarna skulle ha utsatts för tortyr av ett par dåliga äpplen som begått tjänstefel genom sitt snedsteg i en pressande situation vilket naturligtvis skulle åtgärdas genom att de skyldiga fick sina straff.

Den amerikanska tortyren har länge funnits institutionaliserad i USA och går tillbaks till slaveriets dagar. Under 50-talet började den amerikanska underrättelse tjänsten att intressera sig för mind controll och i samarbete med dåtida forskare inom psykologi utvecklades raffinerade tortyrmetoder. Experiment utfördes både på mentalpatienter och på frivilliga, ofta studerande. Det fanns en föreställning om att hjärntvätt skulle kunna bli ett effektivt sätt att få fram dyrbara information. Hjärntvätten skulle leda till att personen som utsattes för den blev foglig och benägen att tala sanningen om syftet var att få fram denna.⁸⁰

Metoderna syftar till att försätta den som ska utkrävas på informationen i ett tillstånd som stressar personen till den grad att denna kan sägas psykiskt kollapsa för att sedan bli mer benägen att berätta sanningen. Den spårlösa tortyren som kan spåras tillbaks till Vietnam

⁷⁹ Gardell 2008, s.118

⁸⁰ Klein 2007, s.53

kriget och operation Phenix 1968 innefattar bland annat dietmanipulation, stresspositioner, total isolering, sinnesdeprivation, sömnuppehåll, temperaturmanipulation, attackhundar. Fångarna har även förnedrats genom att tvingats till att utföra handlingar som annars utgör kulturella tabun.⁸¹ USA:s etablerande av tortyren vid olika fångläger återfinns som ett genomsyrande element i den amerikanska militärpolitiken där kunskaper från tidigare erfarenheter har överförts till den nya situationen.⁸²

Som nämndes sträcker sig den amerikanska tortyr traditionen tillbaks till slaveriets dagar. Den inhemska historien ger ytterligare en aspekt av den djupt inrotade proceduren. Den vita maktordningen i USA var utan nåd när det gällde att utöva rättsskipning gentemot kriminella svarta vilka redan var klassificerade som lägre stående varelser. I den amerikanska självständighetsförklaringen från 1776 instiftades visserligen lagar som fastställde att det fanns rättigheter för de amerikanska medborgarna och att myndigheterna förbjöds att använda sig av ”grymma och ovanliga straff”. Rättighetsförklaringen var uttryck för den amerikanska viljan att själva frigöra sig från en förtryckande överhöghet. Svarta ansågs inte uppfylla kvalifikationen att räknas som medborgare i Amerika då rådande föreställningen var att de tillhörde en underordnad klass som sålunda inte kunde tillerkännas några rättigheter. Med alla människor i självständighetsförklaringen avsågs alla vita, i synnerhet män.⁸³

Del av de resonemang kring detta utgjorde tanken på att det skulle vara legitimt att tortera och förnedra svarta vilket fanns instiftat i delstatslagarna. För vita gällde vissa lagar emedan det stiftades andra lagar som behandlade hur svarta skulle lagföras. Mellan 1882 och 1940 ska antalet som dömts genom rättegångsförfarande till lynchning för kriminella handlingar ha uppgått till 4000 svarta. Av dessa ska 500 stycken ha utsatts för tortyr liknande lynchningar där offret utsattes för tortyren fick genomgå allehanda kroppsskändningar. Tillställningen beskrivs som ett ritualliknande skådespel vilket hölls offentligt och utannonserades på förhand.⁸⁴

Det signifikanta i dessa kontexter både nutida och dåtida utgör bredvilligheten i att klassificera vissa människor som lägre stående varelser, som den andra onda medan man själv är den goda som bekämpar det onda. Svarta tillskrevs inget mänskligt värde. Terrorister eller utpekade illegala kombattanter kan knappats hävdas tillskrivas något mänsklig värdighet.

⁸¹ Gardell 2008, s.135

⁸² Gardell 2008, s.91

⁸³ Gardell 2008, s.59

⁸⁴ Gardell 2008, s.61

6 STATERS RESPEKT FÖR FOLKRÄTTEN

6.1 Folkrätten som hinder för effektiv terrorist bekämpning

Det har under upprepade tillfällen antytts i uppsatsen att vissa strömningar i USA som står i nära anslutning till Bush-administrationen och eller utgör del av denna anser att den internationella rätten utgöra ett hinder för användandet av militära medel. Dessa röster har försökt att radikalt undergräva de rådande internationella rättsgrundsprinciper som utvecklats framförallt inom den västerliga kulturen, och försökt att ändra eller genom omtolkningar helt avvisa den internationella rätten, vilket har skapat förvirring beträffande utmärkande problematiska situationer i den juridiska debatten. Frågor som framförallt har berörts har gällt legaliteten i samband med interventionen i Kosovo, vidare 11:e september terroristattack och slutligen kriget mot Irak.⁸⁵I debatten har USA uppvisat en ovilja att inte längre vilja rätta sina beslut i enlighet med internationell rätt vilket kan leda till att folkrättens trovärdighet undermineras. Framförallt är det neo-konservativa i USA som har varit drivande inom detta område och argumenterar för en förändring inom folkrätten som ställer USA utanför krav på multilateralt samarbete med inrådan av säkerhetsrådet. De har promoterat hårt för att USA ska ses som den ledande supermakten i världen. Material som går i denna riktning har framställts både i så kallade "think tanks" och i akademiska skrifter. Syftet har varit att omdefiniera USA:s handlingar och göra dem legitima för att skydda USA:s intressen i internationella sammanhang. De har strävat efter att omvärdera den internationella rätten och när det för USA ska vara tillåtet att använda militära medel.⁸⁶ I den internationella politiken menar förespråkarna inom den neo-konservativa ideologin att USA inte kan förlita sig på folkrätten så som den är utformad med FN:s säkerhetsråd som högsta beslutande organ i internationella freds och konflikt frågor.

USA:s ses som en stormakt, närmre bestämt den enda stormakten, vilken i moraliskt hänseende inte kan låta sig underordnas en multilateral ordning. Till sin natur ses nationen förutom sin styrkemässiga överlägsenhet militärt sett även som representant av det goda och moraliska.⁸⁷ En sådan nation kan inte låta sig begränsas av de folkrättsliga reglerna och hindras från att vidta de nödvändiga åtgärder som en nation av denna kaliber kan behöva vidta. Neo-konservativa ser världen unipolärt och USA som en supermakt vilken reser sig igen sedan kalla krigets dagar vilket räknas ha tagit slut under 1990 talet.⁸⁸ Den neokonservativa riktningen är emellertid inte helt ny för Bush-administrationen. Deras

⁸⁵ Mansell 2004, s.433

⁸⁶ Mansell 2004, s.437

⁸⁷ Chomsky 2005, s.53

⁸⁸ Mansell 2004, s. 440

framväxt går tillbaks till Bill Clintons dagar vid presidentposten då vissa hade arbete inom administrationen.⁸⁹

Wade Mansell skriver i *Journal Law and Society* nr 4 2004 om problematiken och lyfter fram två personer John R Bolton USA:s dåvarande undersekreterare⁹⁰ och Professor vid Fletcher school of Diplomacy Michael Glennon har som varit tongivande inom denna debatt och förespråkat USA:s internationella politik och de rättsliga undantag som velat användas.⁹¹ Dessa författare representerar enligt Mansell ett synsätt som är övertygat om att den internationella rätten hotar att begränsa USA som suverän nation vilket dels betraktas som oacceptabelt och dels som ett hot för nationens allmänna säkerhet, ekonomiska samt politiska intressen. Folkrätten beskrivs till det närmsta vara ett hinder som kan underminera nationens handlingskraft och ställa hela väst handfallen inför internationella hot.⁹² Mansell menar att det är viktigt att sortera de juridiska begreppen eftersom det för amerikanska medborgare, i synnerhet, kan te sig attraktivt att ta till sig argumenteringen då USA traditionellt sett har utbildat dess medborgare att hysa starka övertygelser om att bo i en nation som är överlägsen alla andra nationer.⁹³ Patriotismen utgör del av många amerikaners nationella identitet vilket kan göra dem känsliga för den typ av övertygelser som i vissa drag stämmer överens med den egna grundsynen om hur världen fungerar.

USA ges alltså i denna kontext som nation en alldeles särskild status som anses stå över andra stater i det internationella statsamfundet. Enligt Mansell menar Glennon att FN som överordnat organ i den internationella rätten i och för sig fyller en viktig funktion som begränsar mindre staters autonomi genom FN-stadgan men att USA inte kan underordnas dessa regler och bör ses som immun och stående över detta system.⁹⁴ Detta beroende på att USA:s särskilda funktion inom den internationella politiken som bärare av den goda moralen måste kunna ges utrymme att agera effektivt. Dessutom hör det inte till den amerikanska traditionen att inskränka suveräniteten då USA ser nationen som det högsta i den demokratiskvärde grunden.⁹⁵

⁸⁹ Mansell 2004, s.433

⁹⁰ Mansell 2004, s.438

⁹¹ Mansell 2004, s.437

⁹² Cassese 2006, s.935

⁹³ Mansell 2004, s.439

⁹⁴ Chomsky 2005, s.224

⁹⁵ Mansell 2004, s.442

6.2 Folkrättens relevans för supermakten USA

Mansell menar att det problematiska i USA:s ovilja att inte rätta sig enligt internationellrätt kan härledas till *pacta sunt servanda* d.v.s principen om att avtal ska hållas. Efterlever inte USA de traktater som staten ingått, i vissa fall själva förespråkat och varit med och utformat, kommer den redan bräckliga internationella rätten att få se ökade anarkistiska inslag vilket inte bara skapar oroligheter utan kan även direkt hota USA:s egen säkerhet. Den internationella rätten ses av Mansell som upprätthållare av balans och fred mellan stater och till den grad som den internationella rätten efterlevs till den grad kommer den också att gynna så väl stora som små stater.⁹⁶ Mansell ställer frågan varför den mäktigaste staten i världen bör känna sig bunden av att följa de regler som ställts upp i det internationella statssamfundet? Främst hävdar författaren att den mäktige kan förlora sin makt och därför en dag själv var i behov av att reglerna följs. Emellertid menar han att ett sådant argument är problematiskt att använda sig av då den mäktige själv är övertygad om sin överlägsenhet som tros hålla i sig under lång tid framöver och hänvisar till D.P. Moynihan argument som ger en mer nyanserad förklaring. Enligt Mansell menar Moynihan att USA har ett intresse av att följa den internationella rätten eftersom bilden av att vara den allenarådande mäktigaste nationen är imaginär och stämmer sålunda inte överens med verkligheten. USA har visserligen visat att de kan intervensera i Irak på eget bevåg men möjligheten för landet att genomföra interventioner i Syrien, Iran och Nord Korea som Bush-administrationen haft planer på är ytterst begränsade.⁹⁷ USA:s resurser är begränsade och dess makt är inte oändlig. Ytterligare ett incitament för detta utgör USA:s fallerade projekt i Irak.⁹⁸

Mansell poängterar Glennons synpunkt att militära medel bör användas med vishet snarare än att åtföljas av lagar vilket präglar de åsikter som Glennon har beträffande FN-stadgan, legalism, suveränitet och validiteten i internationella traktater. Glennon menar att FN-stadgan inte längre är tillämpbar eftersom stater ideligen har brutit mot denna vilket har bidragit till att den inte längre används. Vidare har dessa brott mot stadgan inneburit att ny internationell sedvanerätt har bildats. Den tredje argumentationen som Glennon för utgår ifrån att följderna av alla brott mot internationella traktater innebär att det inte längre kan utrönas vilken legal tolkning som ska ges företräde. Förvirringen som råder ska bero på att det inte längre går att utröna vilken som skall tillskrivas den legala auktoriteten att uttolka traktaterna.⁹⁹

⁹⁶ Mansell 2004, s.442

⁹⁷ Chomsky 2004, s.31

⁹⁸ Mansell 2004, s.443

⁹⁹ Mansell 2004, s.444

Det brott Glennon menar har begåtts mot stadgan gäller artikel 2(4) förbudet för stater att starta krig och artikel 2(7) åtagandet att värna om suveränitetsprincipen alltså att inte blanda sig i staters inre angelägenheter. Säkerhetsrådet ska själv ha undergrävt stadgan genom att tillåta intervenering genom att gå utöver sina befogenheter eller undanlåtit att påföra stater sanktioner som brutit mot stadgan.¹⁰⁰ Mansell hävdar att Glennon dels menar att sedvanerätten bildas av staters agerande även då de bryter mot ingångna traktater. Samtidigt menar han att det inte utbildats några principer som legalt kan rättfärdiga humanitära interventioner. Mansell menar att Glennon delvis har rätt eftersom det strider mot artikel 2(7) att intervensera i en stat om denna inte givit sitt samtycke till interventionen. Kosovo utgör ett sådant exempel. Den humanitära interventionen motiverades emellertid av att det pågick en etnisk rensning vilken det moraliskt sätt hade varit omoraliskt att inte inbryta mot. I fallet ansågs det moraliskt rättfärdigt att ingripa medan det var tvivelaktigt om interventionen kunde bedömas vara laglig.¹⁰¹

7 SAMMANFATTNING

7.1 Sammanfattande analys

Inledningsvis diskuterades folkrättens speciella karaktär som internationell rätt i förhållande till nationella rättsordningar. Nationella rättssystem har en mer utarbetad ordning vilken upprätthåller en form av normaltillstånd i det nationella systemet. De undantagstillstånd som uppstår på området blir förhållandevis få i jämförelse med tillämpningen av de regler som upprätthåller det normala och faller således bort ifrån systemet innan detta påverkas märkbart av förändringen vilket antas vara följden av den rutiniserade process som dagligen styr användningen av reglerna i det nationella rätts systemet. Samtidigt menar realister att de exceptionella undantagen som kontrasterar det normala i det internationella systemet utgör svagheter i detta. Vilket antas bero på att det inom den nationella sfären finns ett ständigt pågående behov eller en strävan av att understödja och bygga upp det goda livet emedan de mellanstatliga relationerna bygger på konkurrens förhållanden som utmärks av en ständig kamp för överlevnad.

Samtidigt som det kan finnas en strävan att skapa större säkerhet i världen finns inte riktigt viljan att låta konsolideringen av regler gå så långt att de inskräper på rätten för staten att utöva sin egen autonomi vilket så att säga utgör en ytterligare inbyggd komplikation i den internationella rätten. Den andra sidan av detta mynt utgör åsikten att folkrätten redan har utvecklats till ett system som lamslår den västerliga världen i sin förmåga att hantera i detta

¹⁰⁰ Mansell 2004, s.445

¹⁰¹ Mansell 2004, s.446

fall terrorism. Detta utgör knappast argument där bakomliggande avsikter strävar efter att skapa goda mellanstatliga relationer och en fredligare värld där människor inte utgör föremål för förtryckande staters maktlystnad. Emellertid skulle den amerikanska synen eller Bush-administrationens syn på detta inte hålla med om det rimliga i detta argument utan istället hävda att den amerikanska utrikes politiken syftar till att upprätthålla det goda i världen. De metoder som används har varit nödvändiga för att hålla det onda i schack. Vilken grad av självförnekelse som måste till för att bortförklara sina egna handlingar som uppenbart är onda, här med syftning på den institutionaliserade tortyren eller de regelrätta avrättningar av misstänkta på utländskt territorium som har förekommit är oklart.

Hur autonom folkrätten är i dagens terrorbekämpning beror till stor del på vilket vis vi betraktar folkrätten. Bush-administrationen har hävdat om en internationell konvention bryts är den inte längre tillämplig eftersom vi inte kan följa en lag som är bruten vilket ur ett rättsligt perspektiv som argument är rent absurt då nationella lagar som bryts inte blir obsoleta av den anledningen.

Det som kan sägas om folkrätten emellertid är att den utgör ett regelsystem som syftar till att mildra det mänskliga lidande som blir resultatet av militär vålds användning särskilt om denna obehindrat ges utlopp för. Men som saknar en verkställande makt vid jämförelse med stater rättsskipningssystem. Samtidigt tjänar reglerna till att tillförsäkra personer som har hamnat under myndighetsutövning eller sin värsta fiendes våld åtminstone rätten att få behålla sin mänskliga värdighet. Själva regelsystemet som sådant torde kunna betraktas som helt autonomt liksom det förda resonemanget beträffande sambandet mellan etik och moral. Där etiken utgjorde den goda moralen fastställd i en uppsättning av vad som betraktas som högre värden vilka anses viktiga att bevara emedan moralen utgjorde förmågan att tillägna sig dessa värden, internalisera dem och göra dem till sina egna värden. Ur detta perspektiv kan folkrätten ses som bärare av regler vilka om staten kan välja att följa eller att inte följa. Om vi spinner vidare på denna tanke om att folkrätten utgör ett helt autonomt system och vidare åter tänker oss in i den avtals situation igen som tidigare användes som exempel i uppsatsen och representerar rättsgrundsatsen pacta sunt servanda att avtal ska hållas eftersom det skapar ömsesidigt förtroende mellan avtalsparterna. Vi kan tänka oss att relationerna inte blir särskilt goda om en eller flera av parterna plötsligt upphör att hålla vad de lovar. Vilket resulterar i att de övriga inte längre vill ingå avtal med dem. Samtidigt kanske de själva mister tron och respekten för det ömsesidigt upprättade kontraktet.

Om folkrätten skulle hävdas existera i en slags metafysisk mening skulle vi kunna tänka oss att om en part väljer att ta del av folkrätten och göra bruk av dess regler skulle denna part förefalla inlemmad i systemet. Om parten sedermera skulle tappa tron på reglerna eftersom dessa ansågs vara sämre än de egna eller på andra sätt otillräckliga och parten således slutade

att följa reglerna skulle komplikationer uppstå i relationerna till de övriga parterna och parten skulle snarast ses som ståendes utanför systemet än att ha förändrat det. Något som är till hälften sant men detta förhållande beror på huruvida folkrätten betraktas som etiskt intakt eller om den kan förändras genom införsel av nya regler även oetiska bara alla parter eller de som har mest inflytande kommer överens då det internationella systemet vilar på ömsesidighet. Förväntningen på att avtal ska hållas torde vidhäftas större dignitet då ömsesidigheten ger en uppfattning om att alla parter sköter sig i enlighet med avtalen och ger inte upphov till några ifrågasättanden.

Vi kan se att folkrätten inte avhängigt leder till att stater rättar sig efter de regler som nedtecknats i traktater olika normer styr staters agerande och både politiska och moraliska övervägande torde ligga tillgrund för olika beslutsfattanden. Frågan är om en handling som bryter mot internationella trakter rimligen skulle kunna hävdas utgöra utveckling av en ny sedvanerätt. Förlorar då inte både rättsliga principer så som att avtal skall hållas och för att inte säga internationella konventioner sin rättsliga trovärdighet. Det kan inte med några som helst undantag hävdas att en stat ska kunna agera under en slags immunitet som legitimerar illegitima handlingar.

Den humanitära interventionen i Kosovo vilken enligt en strikt formalistisk tolkning inte kan betraktas som lagenlig har av många jurister ändå erkänts utgöra en moralisk insats. Det har diskuterats att denna visserligen stred emot suveränitetsprincipen i FN-stadgans artikel 2(7) men samtidigt var det en handling som ur ett etiskt perspektiv var att betrakta som acceptabel eftersom det hade varit oacceptabelt att inte ingripa. Debatten som har följt efter händelsen har visserligen ansetts vara kontroversiell men har också resulterat i både eftertanke och förslag beträffande införsel av regler i det folkrättsliga regelverket som möjliggör legala humanitära interventioner. Exempelvis har föreslagits att humanitära interventioner som utförs helt altruistiskt och enbart syftar till att skydda befolkningar då grova brott mot de mänskliga rättigheterna är på väg att begås och staten själv saknar medel att stävja konflikten skulle kunna utgöra en möjlig lösning för det internationella samfundet att tillgå då det är moraliskt oförsvarbart att inte agera.

Beträffande det amerikanska sättet att agera i sitt krig mot terrorismen och användningen av folkrätten verkar det i diskussionen finnas mindre benägenhet att tillerkänna den amerikanska maktelitens tolkningar av folkrätten någon dignitet. Tillskillnad mot Kosovo som i moraliskt avseende av många har betraktats som en legitim eller åtminstone nödvändig handling då målet med ingreppet var att stoppa den etniska rensning som pågick i landet har USA inte lyckats åstadkomma samma godkännande. Detta kan bero på att kriget mot terrorismen vilket borde ha varit ett snabbt ingripande för att tillfångata de skyldiga resulterade i två långdragna krig det ena i Afghanistan det andra i Irak. Omtolkningarna av

folkrätten berördes i detta sammanhang till fler delar än vad som gjordes vid interventionen i Kosovo, dessa omtolkningar syftade dessutom till att undergräva etiskt utformade regler vilka syftar till att hindra stater från att utsätta människor för omänskligt lidande.

Syftet med uppsatsen var att undersöka hur folkrätten har påverkats sedan den 11:e september. Detta gjordes utifrån min tes att den internationella rätten måste fastställa regler som specifikt tar sikte på bekämpningen av terrorism för att hindra hegemonisk makt från att utverka sina egna metoder fall för fall eftersom detta leder till att ytterligare oroligheter skapas internationellt sett samt leder till oacceptabla kränkningar av de mest fundamentala mänskliga rättigheter. Efter att ha resonerat kring olika folkrättsliga regler och deras relation till andra normer samt tittat på de juridiska resonemang som USA har fört angående folkrätten i detta sammanhang har jag kommit fram till att den tes som jag har utgått ifrån stämmer. Regler måste fastställas. Men även om det instiftas nya regler i folkrätten krävs samtidigt att stater är villiga att införliva dessa i sin policy. Reglerna bör inte utformas som del av krigets lagar utan istället ta sikte på att fastställa normer för underlättandet av effektivt mellanstatligt samarbete.

KÄLLFÖRTECKNING

Akademiska artiklar

Cassese, Antonio, (2006), *The Multifaceted Criminal Notion of Terrorism in International Law*, Journal of International Criminal Justice.

Corten, Oliver, (2006), *The Controversies Over the Customary Prohibition on the Use of Force: A Methodological Debate*.

Heintze, Hans-Joachim, (2004), *On the relationship between human rights law protection and international humanitarian law*, IRRC.

Koskenniemi, Martti, (2002), *The Lady Doth Protest Too Much: Kosovo, and the Turn to Ethics in International Law*, The Moderna Law Review.

Mansell, Wade, (2004), *Goodbye to All That? The Rule of Law, International Law, the United States, and the Use of Force*, Journal of Law and Society.

Orakhelashvili, Alexander, *Between impunity and accountability for serious international crimes: Legal and policy approaches*.

P. Sharf, Michael, (2004), *Defining Terrorism as the Peacetime Equivalent of War Crimes: Problems and Prospects*, Case Western Journal of International Law.

Litteratur

Chomsky, Noam, (2005), *Hybris – USA:s strävan efter global dominans*, Ordfront, Stockholm.

Gardell, Mattias, (2008), *Tortyrens återkomst*, Leopard förlag, Stockholm.

Hydén, Håkan, (2001), *Rättsregler: En introduktion till juridiken*, Studentlitteratur, Lund.

Henckaerts, Jean-Marie, (2005), Volume 87, number 857, *Study of international humanitarian law: A contribution to the understanding and respect for the rule of law in armed conflict*, International review of the Red Cross.

Ignatieff, Michael, (2003), *Human rights as politics and idolatry*, Princeton University Press, New Jersey.

Jervas, Gunnar, m.fl. (2003), *Terrorismens tid*, Kristianstads Boktryckeri AB, Kristianstad.

Johansson Kenneth red. (2005), *Hedersmord: Tusen år av hederskulturer*, Historiska

Klein, Naomi, (2007), *Chock doktrinen*, Ordfront förlag, Stockholm.

Media, Lund.

Melander, Göran, Strömberg, Håkan, (2003), *Folkrätt*, Studentlitteratur, Lund.

Moore, Jonathan, (1998), *Hard Choices: Moral Dilemmas in Humanitarian Intervention*, Rowman & Littlefield Publishers Inc, Maryland.

Nowak, Manfred, (2002), *Introduktion to the international Human Rights Regime*, Neuer Wissenschaftlicher Verlag GmbH, Wien/graz.

Syse, Henrik, (2004), *Rättfärdigt Krig? Om militärmakt, etik och ideal*, Natur och Kultur, Stockholm.

30th international conference of the committee of the red cross, (2007), *International humanitarian law and the challenges of contemporary armed conflicts*, Switzerland, Geneva.

Watkin, Kenneth, (2008), *Warriors Without Rights? Combatants, Unprivileged Belligerents, and the Struggle Over Legitimacy*, Program on Humanitarian Policy and Conflict Research, Havard University.

Konventioner

De fyra Genève Konventionerna från 1949

Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna

Förenta Nationernas stadga

Konventionen mot tortyr och annan grym behandling från 1984

Tilläggsprotokoll I från 1977

Tilläggsprotokoll II från 1977

Traktatet om internationella traktater Wien 1969